

Povijesni prilozi, god. 30, br. 40 (256 str.) – br. 41 (320 str.), Zagreb 2011.

Hrvatski institut za povijest u 2011. godini objavio je dva nova broja časopisa *Povijesnih priloga*, oba posvećena hrvatskom povjesničaru Mihi Baradi, s brojnim člancima o tom istaknutom hrvatskom povjesničaru. Uz tematski blok, ova dva broja sadrže i rubrike *Članci te Ocjene i prikazi*.

Prvi broj časopisa iz 2011. godine započinje tematskim blokom pod nazivom *Miho Barada (život i djeca)* (9-92) koji donosi sedam članaka. Nakon riječi urednice, blok započinje radom Fani Celio Cege naslova *Životni put i znanstveni doprinos don Mihe Barade* (11-22). Opisu njegova rada autorica dodaje i brojne polemike u kojima je Barada branio svoje stavove ponekad protivne uvriježenim mišljenjima znanstvene sredine.

Sljedeći rad, pod naslovom *Notae epigraphicae, paleographicae, chronologicae, historiographicae (...) u radovima M. Barade* (23-33), tekst je Mirjane Matijević Sokol. U središtu ovog članka nalaze se neki od Baradinih radova vezanih za hrvatski rani srednji vijek, pri čemu se ističe njegova izuzetna stručnost u paleografiji, diplomatici i kronologiji. Iako je hrvatska historiografija napredovala od Baradina vremena te se neki njegovi zaključci smatraju zastarjelima, autorica ističe kako njegove metode i danas mogu biti vrlo korisne kao model studentima povijesti.

Rad Mihe Barade na Trogirskim spomenicima – objava dokumenata XIII. i XIV. stoljeća (35-43) članak je koji slijedi, autorica Irene Benyovsky Latin i Ane Plosnić Škarić. U ovom se tekstu govori o Baradinoj aktivnosti povezanoj s bogatom trogirskom srednjovjekovnom arhivskom građom koju je on marljivo prikupljao, transkribirao i sustavno objavljivao. Prikupljanje i sređivanje ove građe pokazalo se iznimno važnom i korisnom za brojna istraživanja znanstvenika koji su se bavili srednjovjekovnom poviješću Trogira.

Sljedeća dva rada vezana su uz Baradinu obrazovnu djelatnost. Tomislav Galović se u radu *Miho Barada kao nastavnik pomoćnih povijesnih znanosti i profesor hrvatske povijesti* (45-61), na temelju arhivske građe, bavi Baradinom djelatnošću na zagrebačkome Filozofskom fakultetu. Uz to, autor govori i o njegovim znanstvenim istraživanjima i objavljivanju radova te spominje njegov doprinos razvoju proučavanja latinske paleografije na onodobnome Histrorijskom institutu JAZU. Ante Birin u radu *Miho Barada – suautor udžbenika za hrvatsku povijest (hrvatska povijest za 8. razred srednjih škola)* (63-70) analizira ovo jedino Baradino djelo pisano u formi sinteze. Kao suautor udžbenika, uz Lovru Katića i Jaroslava Šidaka, Barada je autor dijela o ranosrednjovjekovnoj hrvatskoj povijesti te se u ovom članku govori o njegovom doprinosu kvaliteti i posebnosti samog udžbenika.

Sljedeći članak napisao je Gordan Ravančić, a nosi naslov *Topografija Vinodola i teorija centraliteta (Vinodol u djelu Mihe Barade)* (71-80). Uzimajući u obzir teoriju centraliteta Waltera Christallera, autor na temelju literature i sačuvane povijesne građe nudi nove poglede na srednjovjekovni Vinodol. Posebnost statusa srednjovjekovnog Vinodola bio je predmet brojnih rasprava među povjesničarima, a interpolacijom Christallerove teorije ovaj članak govori u prilog Baradinim stavovima u vezi tog pitanja.

Člankom pod naslovom *Bibliografija radova Mihe Barade* (81-93), autora Tomislava Galovića, završava se prvi dio ovog tematskog bloka. U popisu Baradine bibliografije autor donosi 101 Baradin tekst objavljen za vrijeme i nakon njegova života. Popis je kronološki poredan od 1919. do 1993. godine.

Radom *Oporuke, oporučitelji i primatelji oporučnih legata u Dubrovniku s kraja trinaestoga i u prvoj polovici četrnaestoga stoljeća* (97-120) Gordana Ravančića započinje sljedeća cjelina *Članci* (95-224). Analiziravši stotinjak dubrovačkih oporuka s kraja 13. i prve polovice 14. stoljeća i koristeći pritom kvantitativnu metodu, autor ukazuje na društvene i gospodarske procese unutar gradske zajednice. Rad je popraćen i brojnim grafikovima.

Le genti della citta, delle isole e del contado, le quale al tutto volevano partirsi. Migrations from the Venetian to the Ottoman Territory and Conversions of Venetian Subjects to Islam in the Eastern

Adriatic in the Sixteenth Century (121-159) članak je slovenskog povjesničara Klementa Pusta napisan na engleskom jeziku. Proučavajući suživot stanovništva na graničnom području, autor ovim radom pridonosi boljem razumijevanju kompleksnih odnosa Mletačke Republike i Osmanskog Carstva u 16. stoljeću.

Lovorka Čoralić autorica je članka pod naslovom *Compagni e gestaldi della Scuola dei remèri: hrvatski veslari u Mlecima (XV.-XVII. stoljeće)* (161-175). Na temelju analize mletačkih pismohrana iz raznih arhiva te uvidom u statut bratovštine veslara, autorica daje uvid u način života i profesionalnu svakodnevnicu hrvatskih proizvođača vesala u Mlecima, jedne od grana brodogradnje u kojoj su Hrvati pridonosili snazi Republike. Poseban je naglasak stavljen na veslare koji su u udruzi tijekom 16. stoljeća obnašali najviše dužnosti.

Osobna imena u matičnim knjigama krštenih za naselja Draž i Popovac krajem 18. stoljeća (177-194) rad je Dubravke Božić Bogović. Proučavajući matične knjige krštenih u župama Draž i Popovac smještenima u sjeverni dio južne Baranje, autorica ističe brojne karakteristike muških i ženskih imena, izvodeći zaključke o nacionalnom sastavu stanovništva. Na kraju teksta nalaze se tabele s popisom imena iz analiziranih matičnih knjiga.

Posljednji članak ovog broja *Povijesnih priloga* napisala je Kristina Milković, a nosi naslov *Represalije protiv Podvizda 1845. godine. Fenomen četovanja i malog rata u kasnim krajiškim društvima na hrvatsko-bosanskoj granici (195-224)*. Jedan od posljednjih sukoba hrvatskih i bosanskih krajišnika prije austrougarske okupacije Bosne i Hercegovine, ovaj je događaj uglavnom bio razmatran tek unutar biografije Josipa Jelačića. Autorica u radu ovom problemu pristupa na drukčiji način, prvenstveno kao fenomenu vojne povijesti.

Nakon rubrike *Članci*, slijedi posljednja cjelina ovog broja, *Ocjene i prikazi* (225-246), koja donosi devet prikaza raznih domaćih i stranih knjiga i časopisa.

U sljedećem se broju (41) *Povijesnih priloga* nastavlja se tematski blok *Miho Barada (život i odjeci)* (7-129). Prva dva članka bave se temama vezanim uz Baradino istraživanje problematike Neretvana. Članak Ive Goldsteina *Topografija Porfirogenetove Paganije – doktorat Mihe Barade* (9-16) analiza je Baradinog djela objavljenog 1928. godine, a posebna pozornost autora pridaje se utvrđivanju lokacije neretvanske utvrde "Berulije". Iako dovodeći u pitanje mnoge Baradine zaključke vezane za problematiku Neretvana, autor mu odaje priznanje za velik doprinos hrvatskoj historiografiji.

Članak Mladena Ančića *Miho Barada i mit o Neretvanima* (17-43) nadovezuje se na tematiku Neretvana. Podijelivši rad na dva dijela, autor najprije razmatra okolnosti u kojima je Barada oblikovao sliku populacije za koju je uvriježen etnonim "Neretvani" kao i recepcija tog etnonima u kasnijoj hrvatskoj historiografiji, a potom negira mogućnost postojanja bilo kakve zajednice u ranom srednjem vijeku koja bi koristila takav etnonim.

Sljedeći je članak rad Trpimira Vedriša, a nosi naslov *Gdje žive Mirmidonci?: Prilog raspravi o značenju pojmova Mirmidones i Marab u zadarskoj legendi o prijenosu moći sv. Krševana* (45-83). Rasprava se temelji na različitim tumačenjima pojmova Mirmidones i Marab koji se spominju u tekstu *Translatio beati Grisogoni*. Preispitujući dosadašnja tumačenja hrvatskih povjesničara vezana uz taj problem, autor dolazi do zaključka kako bi analizirani pojmovi mogli biti zamučeni odraz ranosrednjovjekovnog društvenog pamćenja vezanog uz pokrajinu ili grad Moravu na području današnje sjeverne Srbije.

Tematski blok zaključuje se radom Milka Brkovića *Diplomatička analiza Trpimirove i Muncimirove isprave: U počast Mihe Barade* (85-129). U središtu pažnje ovog članka Baradino je umijeće korištenja pomoćnih povijesnih znanosti pri analizi pisanih izvora. Na temelju dvije ranosrednjovjekovne isprave, autor pokazuje način na koji je Barada kritički pristupao problemu proučavanja izvorne građe.

Rubrika *Članci* (131-253) započinje radom Serđa Dokoze *Sigismundov porez na Crkvu* (133-142). Podaci o porezu namijenjenom za prikupljanje sredstava za borbu protiv Osmanlija iznimno su rijetki i nalaze se samo u arhivskim spisima Zadra i Korčule. Autor na temelju tih materijala nastoji prikazati način prikupljanja spomenutog poreza i poteškoće vezane uz to, kao i njegovo značenje u širem društvenom kontekstu srednjovjekovnog hrvatskog prostora.

Sljedeći je članak, pod naslovom *Zadarska Curia consulum et maris i njezini zapisnici iz druge polovice 14. i prve polovice 15. stoljeća* (143-171), rad Tomislava Popića. Pri rekonstrukciji izvornih cjelina spisa zadarskog trgovačkog i pomorskog suda iz arhivskog fonda *Curia consulum et maris*, autor pridodaje i spise istog suda koje se sada čuvaju u arhivskome fondu *Curia maior civilium*. Rezultati rekonstrukcije srednjovjekovnih zapisnika tog suda na kraju rada predstavljeni su i tabelarno, kao i popis notara koji su ih vodili.

Slijede dva članka vezana uz kulturno-književna pitanja ranog novovjekovlja. *Antonio Fabregues o Krbavskoj bici* (173-187) članak je autora Nevena Jovanovića. Ovaj je rad analiza dvaju izvješća o Krbavskoj bici koja je papinski izaslanik Antonio Fabregues poslao u Rim u rujnu 1493. godine. Kako bi ih smjestio u kontekst pismene djelatnosti tog vremena, autor prati prijepise Fabreguesovih izvješća te ih uspoređuje s drugim tekstovima protuturske tematike tog vremena.

Odnose dvaju sedamnaestostoljetnih književnika, Rafaela Levakovića i Ivana Tomka Mrnavića, istražuje Tamara Tvrković u članku *Zagonetno autorstvo ili zbrka među rukopisima: Prodromon et una generalis Illyrici descriptio* (189-201). Analizirajući dva rukopisa istog naslova, svaki pripisan pojedinom autoru, autorica zaključuje kako postoji mogućnost da je Levaković iskoristio Mrnavićev tekst za sastavljanje svojeg, danas izgubljenog, djela *Historia universalis de Illyrica natione et eiusdem vera origine*.

U radu *Od zapovjednika hrvatske konjice do gorljivih autonomaša – šibenska obitelj Fenzi* (XVII. stoljeće-početak XX. stoljeća) (203-231), Lovorka Čoralić prati članove obitelji Fenzi od njihova dolaska u Dalmaciju do preuzimanja autonomaškog vodstva u Šibeniku. Koristeći raznovrsnu arhivsku građu iz arhiva u Zadru i Veneciji, autorica posebnu pažnju posvećuje članovima koji su se istaknuli u vojnoj, crkvenoj i političkoj djelatnosti. Na kraju rada nalaze se slikovni prilozi te prijepisi nekih dokumenata.

Posljednji rad u rubrici *Članci* tekst je slovenske povjesničarke Marije Mojce Peternel na njemačkom jeziku, a nosi naslov *Soziale, nationale und politische Emanzipation der Slovenen in der Zeitung im Jahre 1848* (233-253). Prateći situaciju koja je u novinskoj djelatnosti nastala kao rezultat revolucionarne 1848. godine, autorica ističe ulogu slovenskog novinstva na njemačkom i slovenskom jeziku u stvaranju nacionalnog identiteta Slovenaca.

Kao i prethodni, ovaj se broj *Povijesnih priloga* također zaključuje rubrikom *Ocjene i prikazi* (255-308). Ovoga puta ovdje se nalazi 20 ocjena i prikaza domaćih i stranih publikacija.

Filip Novosel

Historijski zbornik, god. 64, br. 1-2, Zagreb 2011., 639 str.

Historijski zbornik je časopis kojeg već šezdeset i četiri godine uspješno izdaje "Društvo za hrvatsku povjesnicu" (nekadašnje "Povijesno društvo Hrvatske", odnosno "Savez povijesnih društava Hrvatske"). Kao i prethodna, i ovo godište sadrži dva broja – u prvom broju objavljeno je pet izvornih znanstvenih i jedan pregledni rad, te u redovitoj rubrici *Historiografija* jedan pregledni rad, dva priopćenja, te jedna diskusija. Drugi se broj sastoji od šest izvornih znanstvenih i dva pregledna rada, dok oba broja sadrže i ocjene i prikaze časopisa, zbornika i knjiga, kao i izvještaje sa znanstvenih i stručnih skupova.

Prvi broj započinje radom Lovorke Čoralić naslova *Iseljenici iz Paštrovića u Zadru* (XVI.-XIX. st.) (1-27), u kojem autorica na temelju građe Državnog arhiva u Zadru, kao što su razne vrste dopisa i spisa, oporuka, kupoprodajnih ugovora i sl., opisuje prisutnost i djelovanje iseljenika s područja Paštrovića, koje je smješteno na današnjem Crnogorskom primorju. Osim što donosi opće podatke o prisutnosti Paštrovića u Zadru (društvena i socijalna struktura, uklopljenost u novu sredinu, odnosi s Crkvom i sl.), autorica daje i kronološku raščlambu